

ZGODOVINSKO PISMO

O nastanku Muzejskega društva in Loškega muzeja in njegovega razvoja je bilo v Loških razgledih že dosti napisanega ob raznih jubilejih (10, 20, 30-letnici). Dobro poznamo preteklost društva in zbirk pred vojno in po njej, v marsičem nam je pa nejasna njuna usoda med nemško okupacijo od slovesnega prevzema oblasti, ki so ga proslavili prav pred starim rotovžem, kjer so bile v drugem nadstropju nameščene muzejske zbirke, pa do prvih dni po osvoboditvi. Med omenjeno proslavo sem v muzeju odstranjeval listine, ki bi jih Nemci utegnili na osnovi osemstoletne freisinške posesti uporabiti za dokazovanje nemštva Loke. Slavnostni govor takratnega mestnega župana sem poslušal z okna nad govorniškim odrom, poleg nemške vojaške čete sem videl tudi nekaj občinskih odbornikov, ki so morali prisostvovati počastitvi. Ločeno od teh uradnih zastopnikov je stalo zadaj le malo civilistov Ločanov. Po osvoboditvi sva z društvenim predsednikom Pavletom Blaznikom že zadnji dan maja 1945 prišla v Loko in pregledala dele muzejskih zbirk, razložene pri kapucinih po cerkvi in v drvarnici, po čemer

sva približno sklejala, kaj se je dogajalo z našim muzejem med vojno.

Ko sem letos pregledoval in urejeval svoje stare papirje, sem vmes našel pismo, ki precej stvarno pojasnjuje usodo našega muzeja med vojno. Pisal mi ga je nekdanji šolski nadzornik J. Kržišnik, takratni tajnik Muzejskega društva. Naslovljeno je v italijanščini in nemščini. Kuverta je na levem robu zalepljena s papirnim trakom, ker so pismo odprli in cenzurirali (Nemci ali Italijani?) in potem nazaj zalepili. Pismo je datirano 6. 3. 1943 in obsega štiri strani. V glavnem poroča o zadevah v zvezi z muzejem, le manjši del so opombe o Kržišnikovih osebnih in družinskih razmerah, nekaj je tudi omemb iz družabnih krogov.

Da ostane vsaj nekaj podatkov o Loškem muzeju iz teh zanimivih časov, navajam dele Kržišnikovega pisma dobesedno.

Ze meseca junija 1941 sem moral oddati Gestapu vse poslovne spise Muzejskega društva, pa tudi ključe od vrat. Kaka dva meseca nato so mi ključe zopet izročili in v muzeju sem našel marsikaj, česar prej ni bilo notri, predvsem mnogo predmetov iz nunskega samostana. Odneseo ni bilo tedaj ničesar. V avgustu si je ogledal muzej uradno Gaukonservator Dr. Frodl iz Celovca, ki je takoj znal ceniti zbirke, predvsem pa trud in vnemo, ki je toliko stvari skupaj spravila. Takoj tedaj me je postavil formalno za odgovornega varuha zbirke, dokler se usoda vsega muzeja ne odloči. Z obširnimi referati o samoniklosti gorenjske umetnosti in folklore, pa tudi še posebej loške zgodovine sem gospoda pridobil, da se je na pristojnih mestih odločilno zavzel, da loški muzej ostane

v Loki. V tej zadevi je moral tekom dveh let še večkrat energično posredovati in dokazovati, da naš muzej spada le v Loko. Dr. Frodl me je pozneje (v jeseni 41) vzel tudi v službo, tako da mi je od tedaj eksistenca zasigurana.

Temu sledi nekaj stavkov o dobri plači in postavitvi lastne lesene hišice.

Moja služba je torej skrb za ohranitev in vzdrževanje umetnin na Gorenjskem. V veliko zaslugo si namreč štejem, da se mi je posrečilo vse umetniške predmete, ki se nahajajo kjerkoli na Gorenjskem, spraviti pod državno zaščito (Denkmalschutz). S tem jim je varnost absolutno zagotovljena. Radi te zaščite sem tudi rešil vse oltarje iz dražgoške cerkve¹, ko sicer ni ostal kamen na kamnu... Za naš muzej sem predvsem pridobil vse slike iz obeh naših samostanov, pa tudi več drugih zanimivih predmetov. Iz Okroglega sem prinesel zanimive zapiske monsign. Zupana in tudi sicer mnogo »Prešernine«, ki je prav dragocena², pa bi se bila gotovo izgubila. Sedaj snujemo muzej v Kranju, ki bi obsegel vse zgodovinske, posebno pa fol-

klorne predmete iz vse Gorenjske. Z delom gre počasi, kar je radi danih razmer lahko razumeti. Se to Vam moram povedati, da je za naš muzej letos v proračunu celih milijon din (50.000 RM). Bojim se, da bo ta znesek ostal neizrabljen, ker ne morem nič kupiti. Načrt imamo, da bi poslopje prezidali³, pa najbrž ne bo delavcev in materiala. Pasion in še nekaj dragocenih stvari iz kapucin. samostana sem na »čudežen« način dobil iz Münchena.

Razen tega še piše, da strank ni več in so vsi eno, da jih je strah bodočnosti, da se včasih snidejo pri Kroni in po starem zapojejo, da je v okraju še 30 učiteljstva in se vsi dobro držijo.

OPOMBE

¹ Omembe v LR 6—1959, str. 62, in LR 16—1969, str. 12/13.

² Našli pozneje v neki omariči in oddali pristojni ustanovi.

³ Prava sreča, da se niso lotili prezidave!

France Planina